

Н. П. Пасмор

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого, м. Харків*

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ

Процес підготовки фахівців у Національній юридичній академії України ім. Ярослава Мудрого базується на ґрунтовному інформаційно-бібліографічному забезпеченні.

Необхідним елементом у забезпеченні самостійної роботи фахівців є ефективне формування бібліотечного фонду, який складає інформаційний потенціал бібліотеки. Формування бібліотечного фонду має відбуватися на головних принципах:

- придбання високоякісних наукових видань щодо профілю вузу;
- формування спільного інформаційного поля бібліотечного фонду академії;
- забезпечення користувачів необхідною кількістю видань;
- залучення професорсько-викладацького складу до формування замовлень матеріалів, необхідних для проведення наукових досліджень, та опрацювання тематичних планів, рекламних проспектів видавництва юридичного профілю (наприклад: Київський Дім ІНЮре, видавництво “Юрінком Інтер” тощо);
- координація роботи з провідними бібліотеками м. Харкова щодо створення корпоративного електронного каталога з різних галузей права;
- оптимальне використання фінансових можливостей бібліотеки для комплектування фонду високоякісними матеріалами.

Ефективне використання бібліотечного фонду можливе за умов належної організації відкритого доступу, створення тематичних книжкових виставок, рекламно-інформаційних плакатів, листівок; складання анотованих інформаційних, рекомендаційних списків літератури та бібліографічних посібників, різних форм малої бібліографії (прикнижкова та пристатейна бібліографія) тощо. Ефективним є також використання нових, нетрадиційних елементів: багатоаспектне індексування, класифікація та анотування карток електронного каталога (ЕК), анотованих інформаційних, рекомендаційних списків літератури і бібліографічних покажчиків на електронних носіях та включення їх в інформаційно-пошукову систему (ІПС) бібліотеки.

Важливим етапом наукового опрацювання видань, що надходять у бібліотечні фонди, є їх індексування, яке включає систематизацію і предметизацію видань та їх складових частин [Гост 7.26-80, 7.27-80].

Індексування – процес вираження змісту документа та (або) запиту на інформаційно-пошуковій мові (ІПМ) за допомогою термінів індексування (класифікаційних індексів, предметних рубрик, ключових слів, дескрипторів). Залежно від ІПМ розрізняють такі види індексування: систематизація, предметизація, координатне індексування.

Бібліотека вузу для індексування має користуватися Універсальною десятковою класифікацією (УДК) і Бібліотечно-бібліографічною класифікацією (ББК).

УДК як міжнародна і універсальна система класифікації має широке застосування, а саме:

- у документознавчій, інформаційній і бібліотечній роботі;
- у систематичних каталогах бібліотек і в розміщенні бібліотечних фондів;
- в автоматизованих пошукових системах як основа ІПМ.

Особливу привабливість УДК додає принцип деталізації розділів, заснований на використанні арабських цифр, який є простим і зрозумілим для читачів будь-якої країни.

Поряд з УДК бібліотека використовує систему ББК (версію для наукових бібліотек), основним елементом якої є індекс класифікації, що має формальне вираження в літерах російського алфавіту та цифрах.

Як пугівник систем УДК/ББК використовується алфавітно-предметний покажчик (АПП). Він призначений для забезпечення ефективного пошуку документа чи інформації на основі головної теми (предмета), за допомогою якої розкривається пошуковий образ документа.

З появою автоматизованих пошукових систем до традиційних класифікацій УДК/ББК додалося координатне індексування, в якому зміст документа та (або) запиту багатоаспектно відображається за допомогою великої кількості ключових слів або дескрипторів. У такому разі ІПМ називається дескрипторною.

Ключове слово – інформативне слово чи словосполучення природної мови, вибране із тексту документів та приведенне до стандартної лексичної форми.

Дескриптор – лексична одиниця (ЛО), яка виражена інформативним словом (вербально, природною мовою) чи кодом та виступає синонімічним або близьким за змістом ключових слів іменем. Як і інші наукові терміни, дескриптори потребують опрацювання і упорядкування. Для цього створюється спеціальний словник – тезаурус.

Бібліотекою разом з кафедрами академії розробляються фрагменти інформаційно-пошукового тезаурусу (ІПТ) з різних галузей знань, наприклад з етики:

- підібрано терміни для означення моральних, психологічних та

професійних аспектів діяльності юриста;

– загальний масив понять професійної етики юриста на основі логічно-обумовленого визначення ієрархічних (родово-видових) та асоціативних зв'язків поділено на чотири групи: моральна свідомість; правосвідомість; моральна практика; юридична практика.

Усередині цих груп (підмасивів) теж встановлено ієрархічні зв'язки:

– між термінами, які розташовані за принципом від складного до більш простого, від загального до часткового;

– між парами понять, які є цілим чи частиною;

– між протилежними поняттями.

Отже, якісне складання ППТ, удосконалення системи класифікації та індексування документів сприяє полегшенню самостійного орієнтування користувачів в інформаційному просторі. Саме для цього в бібліотеці академії створено досконалий довідково-бібліографічний апарат (ДБА).

ДБА бібліотеки складається з традиційних карткових каталогів (АК, СК, СКВ, Кр.К та АПП до них) та запровадженої у березні 1999 р. “Системи автоматизації бібліотеки” (САБ). ЕК бібліотеки академії містить близько 65200 документів (із них 11683 описів книг і 36049 описів статей), а загальний обсяг довідкових баз даних (БД), які підтримують процес систематизації і предметизації (таблиці ББК, УДК і АПП до цих таблиць, до введених ключових слів тощо), перевищив 50000 записів.

Електронний каталог, який підтримується САБ, є багатofункціональним (у ньому суміщено функції систематичного, предметного, авторського, топографічного і службового каталогів), а автоматизована технологія індексування документів, що реалізується із застосуванням САБ, істотно підвищує якість індексування, полегшує пошук необхідної інформації, робить його більш привабливим для читача.